

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Quid factum puero nato?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83011)

de designavit: omnibus horum erat, Berhlemi nasciturum. Quamquam ergo tyrannico imperio non ex-
traheretur, sponte tamen & angelorum monitu eo
profecta fuit. Nunc magnæ consolationi esse no-
bis debet. Deum impiorum tyrannide ad benevolentiam
suae effectus vt folere.

§. 2. Beza sine ratione putat fieri potuisse vt in ipsa
professione eam grauidam deprehenderit, quod non
modo sine scriptura affirmat, sed etiam sine verisimi-
litudine: fieri enim non poterat, vt partus vsque ad finem
noni mensis celaretur. Vxorem vocat Syrus
מֵיִרָה *mechiretha*, quod etiam de sponsa dici po-
test. Et Græcus sic intelligendus est, desponsam enim
vocat, non quod non vera vxor, sed quod despon-
satione & vinculo, non vsu, quodque grauida sponsæ
paritatem retineret.

Cum dicat autem eum professum cum Maria, ap-
paret etiam censas esse feminas in Syria obtinuit vt
non nisi puberes censerentur, verū id postea factum.

Duro imperio apparere eodem tempore aduocatos
multos, maxime Dauidicæ stirpis, de quibus suspicio
regni affectari esse possit.

VERSVS 6. & 7.

*Factum est autem cum essent ibi, im-
pleti sunt dies vt pareret. Et pe-
perit filium suum primogenitum,
& pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio: quia non e-
rat eis locus in diuersorio.*

QUESTIO I.

Quid factum puero nato?

¶ *Et pannis inuoluit, fasciavit, itaq;*
Enec solito more puerperarum infirmata est,
nec obfetricis obsequio vsa, vt Greg. Nazianzenus
obseruauit, hinc concludere licet etiam salua virgini-
tate peperisse, vt Cyprian. de natiuitate Christi. *Pan-*
nibus pro purpura, pro bysso in ornatu Regio lacinia conge-
nerat, generix est, & obfetricis, & deuotam dilectæ soboli
cubet clientelam, &c. Eadem Hier. contra Helui-
dium. Nyls oratione i. de resurrectione.

§. 2. Nec modo sine dolore matris, sed etiam sine
ceteris naturæ contumeliis natus est Dominus. De
dolore Greg. Nylsen. orat. de resurrectione. Nazian-
zenus in tragœdia. Augustin. serm. 14. de natiuit. serm.
1. de assumpt. Damasc. lib. 4. de fid. c. 15. Fulgent. de
laudibus B. Virginis.

De fecundis & sanguine etiam sentiunt abfuisse,
quod vel sine his conceptus fuerit, vel quod diuina
virtute nato Domino in aliud conuersæ fuerint. Quid
etiam in his autor naturæ fabricarit, ignotum est. De
fecundis Concilium in Trullo c. 79. *Absque vllis se-*
condinis ex virgine partum esse constantes, vt qui sine semine
constantur sit, idque toti gregi annunciantes eos qui propter
ignorantiam aliquid faciunt, quod non decet correctioni subit-
comus. Et infra subdit, non licere ex communibus, & iis qua
in nobis sunt, inenarrabilem virginis partum, qua supra men-
tem & sermonem, verbum peperit, desinere, metiri, ac descri-
bere. Item Concilium Florentinum. De ceteris sordi-
bus, syn. 6. act. 32. Epiphani. lib. 3. contra hæreses circa
finem, Cyprianus de natiuitate Christi, Aug. lib. 29.
contra Paulum c. 4. & 5. & lib. de quinque hæresibus
c. 19. *Stulte vnde sordes in virginem matrem vbi non est concubitus*
inter hominem patrem: Hieronymus c. 4. contra Heluidium:
Nulla ibi obfetricis: nulla mulierularum sedulitas intercepit:
ipsa pannis inuoluit infantem: ipsa & mater & obfetricis fuit:

Adami Conzen in Euang. Tom. II.

& collocauit eum, inquit, in præsepio, quia non erat ei locus in
diuersorio. Quæ sententia & apocryphorum deliramenta con-
uincit, dum Maria ipsa pannis inuoluit infantem; & Helui-
dij expleri non patitur voluptatem, dum in diuersorio non fuit
locus nuptiarum.

Nec aliud hic occurrit, nisi vt moneam conciona-
tores, vt ab his rebus tractandis ex Aristotele, & Ga-
leno abstineant. Plus periculosa curiositatis habet,
quam vtilitatis.

§. 3. Tertullianus, alique tota historica ad verita-
tem carnis Christi probandam vtuntur. Gestatio e-
nim in vtero, natiuitas, itus, reditus, ostendunt fal-
sam esse vbiuitatem, si enim vbi que est Christi cor-
pus & anima, non includitur vtero, non templo, non
præsepio, sed extra omnia & in omnibus rebus præ-
sens existit, ideo enim Deo, qua Deus est, ista natiui-
tas non est communis, quia ille vbi que est.

*Vbiuitas
refellit na-
tiuitas.*

§. 4. Athanasius de assumptione hominis contra Ma-
nichæos probat phantasma non fuisse. *Respondere mi-*
hi, Manichæi, filij tenebrarum, in quos tot genera serpentium
lubricos habent anfractus, filium Dei, id est, Deum verum &
hominem, verum de Maria virgine, pro nostra salute non con-
stemini, vt scriptum est; Ecce virgo in vtero concipiet & pa-
riet filium, & vocabis nomen eius Emanuel, quod interpreta-
tur Nobiscum Deus. Si phantasma tibi videtur angelum Ga-
brielem Maria testificari dicentem: Ne timeas Maria. inuini-
st enim gratiam ante Deum. Ecce accipies in vtero, & paries
filium, & vocabis nomen eius Iesum: vel Euangelsia ad hoc re-
fiamte: Et peperit filium primogenitum, & pannis eum in-
uoluit, & posuit in præsepio. Nunquid phantasma fuit, quod
adorauerunt Magi venientes ab Oriente? nunquid phantasma
secundum legem octaua die manibus palpatur vel circumcidi-
tur? nunquid pro phantasia infantes occisi sunt? nunquid
phantasia Ioannes manibus atrectans baptizauit? Nunquid
phantasia erat super quem vidit Ioannes Spiritum S. in specie
columbe venientem, & manentem super eo? Nunquid phan-
tasia pedes discipulorum manibus lauit? Nunquid phanta-
sma vere manducauit & bibit? Nunquid phantasia lutum de
spu fecit & liniuit oculos cæci, & vidit? Nunquid phanta-
sia Lazarum sextentem quarto die suscitauit? Nunquid phan-
tasia vnicum matris viuificauit? Nunquid phantasia in cruce
pendit, cum tremefactus cardinibus mundi videns centurio
confessionem dedit, dicens, vere filius Dei est hic? Nunquid
phantasiam in fudo inuoluit Ioseph, & posuit in monimen-
to? Nunquid phantasma à mortuis post tres dies resurrexit, &
in cælis ascendit, & sedit ad dexteram patris? Absit Mani-
chæe in quo diabolus vniuersa phantasmata erroris est opera-
tus: præsertim cum hæc cuncta superius memorata Deus verus
in homine vero sit operatus. Ideoque cognosce in hoc loco, &
tu Arriane, quem diabolus in agro inter bonum triticum ausus
est ad eradicandum semen suum zizania serere. Memento
quemadmodum acceperis, & quomodo audieris, serua & age
penitentiam. Sin vero, veniam ad te vt fur, & nescis qua
hora veniam ad te. Audis heretice, qui nomen tantum Chri-
stiani habes, & ore diaboli loqueris, qui ignoras causa dispen-
sationis hominis dictum fuisse: qui me misit, maior me est.
Hæret. Dic orthodoxe, si pro dispensatione hominis, vt asseris
positum est: Qui me misit maior me est: ergo quo tempore
missus à patre est? Forte dicetur es, absens ab illo. Tunc non
fuisse recognoscitur. Ath. O satis confusa conscientia cecitas,
que protus serpentis veneno est infecta. Vtique si absens à pa-
tre fuit, quomodo indussa natura est, & si diuisus est, quo-
modo vnus in vno est? Et si absens fuit, cum in homine fuit
& est, cur à Piscatore Ioanne nobis in sinu patris agens vnus
semper annuntiatus est, dicens: Deum nemo vidit vnquam,
nisi vngentis, qui est in sinu patris, ipse enarrauit? De-
nique ad hæc ipsum audi loquentem: verba que locutus sum
non sunt mea, sed eius qui me misit. Sed & hæc: opera qua
ego facio non sunt mea, sed eius qui me misit patris, ipse ope-
ratur sua. Et, si mihi non creditis, operibus credite, quia ego
in patre & pater in me est.

Vernus homo

*Humanitas
Christi pro-*

Stabulum
in specu.

§. 5. Reclinavit autem in praesepio. Causam Euan-
gelista tradit, quia non erat locus in diversorio. κατὰ νότον
nec in publico, nec in privato, ita ad diversorii sta-
bulum diuertendum fuit, stabulum fuisse speluncam
in rupe excisam plerique veteres aiunt Epiph. haesf.
51. Theod. l. 8. de Graecan. affect. tophaceam specum
vocat. Nylsenus de natiuitate etiam speluncam ap-
pellat. Expresse admodum Syrus, non erat ei locus vbi
habitarent *דלחא* descharen, quod est manere, habitare.

Panni de-
gentes.

§. 6. Pannos non recte veteres & laceros putarunt,
fieri id potuit, vt essent; sed ex textu non colligitur
omnes enim falcia sunt, & quamuis Suidas vocet
ἐξην, sunt tamen & ἐξην quaedam noua, vt quae apud
Matthaeum ἀπαφα vocantur. Veritas ipsa, & virginis
pietas aliud iuadet, quam non dubito Dei filio lin-
teola deproperasse, vt infinitam puritatem sindone
munda exciperet, nec puto viuo minus praestitisse ma-
trem, quam mortuo Iosephum ab Arimathia.

VERSUS 8.

Et pastores erant in regione eadem
vigilantes, & custodientes vigilias
noctis super gregem suum.

QUESTIO I.

Quibus apparuit?

Pauci testes
initio.

§. 1. Iam paucis testibus Deus manifestari voluit, non
modo vt hic quoque esset exinanitio, sed etiam
vt eius gloria ad tempus lateret. At certos esse testes
voluit suae natiuitatis, seque in Bethchem natum, &
inter animalia. Pastores enim pios, prudentes, & fi-
de dignos viros fuisse non est dubium.

Non modo Pharisaeis, & iudaicis Ierosolymae non
est manifestatus, sed nec ciuibus, ne mox res ad Hero-
dem deferretur, sed pastoribus, tum quia pastor ipse
& agnus, tum quia mundi ignobilia elegit.

§. 2. Graeco textu vocantur ἀγροαυλῆτες, in agro cu-
bantes, etiam hyeme, cum ea in regione frigus magnum
esse non soleat, & ipsi contra frigus sese munitent, la-
cob patriarcha Gen. 31. 40. die noctuque astu vteba-
tur & gelu, fugiebat fomin⁹ ab oculis eius ἀγροαυλῆτες
Syrus verit *דלחא* descharen, habitantes. Apud veteres
vocantur ποιμένες ἀγροαυλοὶ quod in agro sint ἀυλοῖ-
μοι, habitent; nam qui ab ἀυλοῖν quod est tibia can-
nere deriuant, fere negliguntur, vt improbabilia di-
centes.

Templum
in regione
vbi angelus
apparuit.

§. 3. In eadem regione erant, in qua postea tem-
plum conditum: Hier. ad Eustoch. Haud procul, inquit,
inde descendit ad turrim Ader, id est, gregis: iuxta quam Iacob
pauit greges suos, & pastores nocte vigilantes audire merue-
runt: Gloria in excelsis Deo, & super terram hominibus bona
voluntatis. Dumq; seruant oves, inueniunt agnum Dei puro
& mundissimo vellere, quod in ariditate totius terra caelesti
vire complutum est; & cuius sanguis tulit peccata mundi, &
exterminatorem aegypti, litus in postibus fugauit.

VERSUS 9.

Et ecce, angelus Domini stetit iuxta
illos, & claritas Dei circumfulsit
illos, & timuerunt timore magno.

QUESTIO I.

Quae lux?

Lux gloria.

§. 1. Graece est δόξα gloria, quali illa cum qua postea
Moses & Elias apparuerunt, eo enim signifi-
cabant, Dominum lucis natum esse, nec alio loco ap-
paruerunt ea luce fulgentes. Syrus vocat *דלחא*

the schbuchotech, Claritate, quod gloriam, laudem, ma-
gnificentiam designat, qua Domini minister apparuit
cum Dominus ipse in vili praesepio reclinatus saceret.

§. 2. *ἔστη*, in volatu enim, & sublimis apparuit,
Gabrielem aut Cyprianus de Natiuitate Christi, Prin-
ceps legationis est, & quem alii quali autotem fecerit
sunt. Cum igitur in legatione habeat principatum,
videtur ex primariis angelis esse quispiam.

Stetit iuxta illos, *ἔστη*, non conuenit verbum
superuenit, quod vsurpat Beza, est enim praeter alia que-
da aduenire, vt, grata superueniet qua non sperabitur bona.

Hunc Angelum ab Ogdoade venisse inter montana
retici veteres nugati sunt. Iren. l. 3. c. 11. Apparuit, inquit, in
domo Dauid Saluator, qui est Christus

Deum & dicentium, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax
hominibus bona voluntatis. Hos Angelos falsarii Gnostici dicunt
ab Ogdoade venisse, & descensionem superioris Christi manifi-
stasse, sed corrumpunt, iterum dicentes, eum qui sursum sit, Chris-
tum & Saluatorem non natum esse, sed & post baptismum eum

qui sit de dispositione Iesu, spiritum sicut columbam in eum de-
scendisse. Mentuntur ergo Ogdoados Angeli, secundum eos li-
centes, Quoniam generatus est hodie nobis Saluator, qui est
Christus Dominus in ciuitate Dau. d. Neg, enim Christus, neg
Saluator, tunc natus est, secundum eos: sed ille qui est de dis-
positione Iesu, qui est mundi fabricator, is in quem vere post ba-
ptisma descendisse, hoc est, post triginta annos superius Salu-
toris dicunt. Quid autem in ciuitate Dauid adposuerunt, nisi
vt eam pollicitationem qua a Deo facta est Dauid, quoniam ex
fructu ventris eius aeternus erit Rex, adimpletam euangeli-
zarent? Etenim fabricator totius vniuersitatis fuerat promi-
sionem Dauid, quem admodum ipse (Dauid) ait. Admir-
rium nostrum a Domino, qui fecit caelum & terram.

§. 3. Omni populo gaudium annunciauit, non he-
daorum solum, sed & gentium. Syrus eo respicit,
cum verit *דלחא* omni vel toti mundo. Haud
veto insolidum nunciat, nam quicquid latitae est et-
tra Deum, totum est enanidum. Ambrosius, vbi
suum est quod bestias patitur, suum quod ab Angeli praedi-
catur.

VERSUS 12.

Et hoc vobis signum: Inuenietis in-
fantem pannis inuolutum: & po-
situm in praesepio.

QUESTIO I.

Quomodo signum infans in praesepio?

§. 1. Signum fidei conciliande arguitis proponit
Infantem scilicet in praesepio. Si humana se-
pientia res est metur, non erat id signum regis, & li-
beratoris, sed miseri, & qui sibi eunas curare non po-
tuerit. Fuerunt olim maximorum vitorum exordia
tenulia, vt Moisi, aliorumque, sed non omnes tam
qui in paupertate sunt nati, ad potentiam emote-
runt. Nec ergo hoc loco natalium obscuritas futu-
claritatis est signum. Varie itaque respondunt.

§. 2. Beda negat signum, quo crederet, sed quo
dignoscerent, ne in purpura re demptorem, & in
latio, sed stabulo, & praesepi quaerent. Signum
tur, inquit, pueri nati est praesepi.

Maldonatus verum signum dari arbitratur, certum
enim praesepi indicatum, fore vt ibi inuenient. In au-
tem prophetae munus erat, dicere de absente, natum
esse; & fore vt cum venissent, non alio loco, sed in
praesepio reclinatum inuenirent: Poterat enim mater
discedere, poterat in vlnas accipere. Quem admo-
dum Sauli 1. Reg. 10. 2. dicitur quis occurrusit.

Signum

ADAMI
+ Euan